אוגדן
מרחב בטוח

תנועת הנוער של
האיחוד החקלאי

דבר המזכ"לית

"אחת האמונות הטפלות הנפוצות ביותר היא זו שלכל אדם יש תכונות קבועות ומיוחדות לו.
אדם זה טוב, זה רע, חכם, טיפש מלא מרץ, אדיש וכו'.
אך בני אדם אינם כאלה...
בני אדם דומים לנהרות.
כל נהר נעשה צר יותר במקום זה מהרי יותר במקום אחר, איטי יותר כאן, רחב יותר שם.
לעיתים מימו צלולים, לעיתים קרים, לעיתים עכורים, לעיתים חמים.
כך גם בני אדם.
כל אחד נושא בתוכו גרעין של תכונה אנושית.
לפעמים מתגלה האחת, לפעמים השנייה.
ובן האדם לעיתים אינו דומה לעצמו למרות היותו אותו אדם."
לב טולסטוי

צוותים יקרים,
המשימה החינוכית שמובילה תנועת הנוער היא משימה ערכית מתמשכת, מכוונת כל הזמן בתביעה אנושית בלתי מתפשרת לעשייה והגשמה של חברת מופת של אידיאל חברתי משותף – זה היום יום שלנו, לשם אנחנו מכוונים.
בתוך אלו מצויים החניכות והחניכים שלנו כבני אדם, בעלי פנים, אופי, סיפורים וחוויות אישיות שונות, מהם מתגלים תווי האישיות הייחודיים לכל אחד ואחת מהם.
האינטראקציות החברתיות שהפעילות בתנועה מזמנת היא ההדמנות חשובה ביותר עבור החניכים שלנו לצמוח, ולגלות את סך התכונות האנושיות שמרכיבות אותם. זוהי לא סביבה סטרילית, ואין בה רק חוויות פוטוגניות – וטוב שכך.
זהו חלק בלתי נפרד ממשימתנו ותפקידנו החינוכית, כיוון שברגעים האלו דווקא אנחנו מאפשרים לתמוך את תהליך הטיפוח של עצמיותם. אך חובתנו לוודא שגם תהליכים אלו מתבצעים תוך דגש על פיתוח מסוגלות וחוסן אישי, וקיומו של מרחב בטוח עבור כל אחת ואחד – להיות בו בתנועה.

אני מבקשת להודות לנווה אחיעם-דויטש, רכזת תחום מרחב בטוח, על פיתוח האוגדן בעמל וברגישות, ולאחל לכולנו שהעקרונות והנהלים המופיעים בו ייסייעו לנו להבטיח את היכולת לקיים את החינוך התנועתי הטוב ביותר שבסופו אנחנו מגשימים את אידיאל האדם והחברה.
נטע סיזל-מורחי
מזכ"לית תנועת הנוער

מבוא לאוגדן

"בתנועת הנוער, כבוד האדם מבטא הלכה למעשה את שוויון ערך האדם, את זכויותיו הבסיסיות ביותר של אדם לחיות חיים הגונים ובטוחים. כבוד האדם עומד על זכותו של כל אדם להגדרה עצמית, לביטוי ולמימוש הפוטנציאל הגלום בו.

אנו מחנכים לרגישות, אנושיות ואהבת האדם. אנו שואפים ליצור חברה בה יש מקום לכל אדם שנברא בצלם ומתוך כך מבקשים לפתח אחריות אצל החניכים, כשותפים בחברה האנושית, לשמור ולהגן זה על זה" (אבן דרך כבוד האדם בתנועת הנוער).

חוברת זו נכתבה כחלק מתהליך כולל של פיתוח תחום מרחב בטוח בתנועת הנוער. העיסוק בתחום מהווה נושא רוחב שעוטף את כל האירועים המיוחדים, המפעלים, והשיגרה היומיומית בסניפים ובקומונות.

אנו שואפים לייצר את התנועה והסניף כבית עבור החניכים והחניכות, בו יתקיים מרחב בטוח ומאפשר לכל אחת ואחד.

בחוברת זו תוכלו למצוא את הנהלים העדכניים בנושא מרחב בטוח, מושגים והגדרות, חובת דיווח, שלבי הטיפול כפי שהם מתקיימים בתנועת הנוער, נהלי מניעה וטיפול בהתנהגויות סיכוניות בתנועת הנוער, דגשים לשיחות עם גורמים שונים ודוחות תיעוד מקרה.

הנהלים בחוברת זו נכתבו בהתאם להנחיות של חוזר מנכ"ל של משרד החינוך, ובכפוף לחוק חובת דיווח.

הַצְהָרוֹת

בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה
שֶׁהִגַּעְתִּי לְרוֹגַטְקָה
קָרָאתִי אֶת הַשֶּׁלֶט בִּכְנִיסָה:
"חָשׁוּב לִזְכֹּר
לַאֲ.נָשִׁים שׁוֹנִים יֵשׁ
רְגִישׁוּיוֹת שׁוֹנוֹת
תִּדְאֲגוּ לָתֵת
לַאֲחֵרוֹת מַסְפִּיק
מֶרְחָב כְּדֵי לְהָנוֹת –
חָשׁוּב לֹא לַעֲמֹד
קָרוֹב מִדַּי,
לְהָעִיר הָעֵרוֹת עַל גּוּף / חָזוּת
שֶׁל אֲחֵרוֹת אוֹ לָגַעַת
בְּלִי הַסְכָּמָה."

בְּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה
בַּחַיִּים שֶׁלִּי
רָקַדְתִּי

תוכן עניינים

מהו מרחב בטוח.....4

חזון וקווי יסוד:

חזון תנועת הנוער.....6

עקרונות ליצירת מרחב בטוח בשדה החינוכי.....7-12

נהלים:

נוהל מרחב בטוח לקראת מפעל.....14-18

עקרונות ובסיסים לנהלי התמודדות.....19

נוהל התמודדות עם מקרה – מרחב בטוח.....20

נוהל התמודדות עם מקרה – אובדנות.....21-23

התמודדות עם אלימות מינית בתנועת הנוער:

הסכמה ורצון.....25-29

חוק חובת דיווח ועבירות מין.....30-31

כלים:

דרכי התמודדות בתנועת הנוער עם מעגלי הפגיעה.....33-35

עקרונות לניהול שיחה עם חניכ.ה.....36-38

איתור סימני מצוקה.....39-40

שליף למדריכ.ה.....41-42

כלים להתמודדות חינוכית.....43-45

מושגים והגדרות מעולם החינוך המיני.....46-48

ארגונים ועמותות המתעסקות בתחום.....49-50

עמדות ותפיסת עולם תנועתית:

עמדת התנועה בנושא שתיית אלכוהול בקרב בני נוער.....52

עמדת התנועה בנושא שימוש בסמים.....53

עמדת התנועה בנושא אינטרנט ורשתות חברתיות.....54

תאריך הוצאה: שנת תשפ"ד, אוקטובר 2023

מהו מרחב בטוח?

מתוך: מרחב בטוח/ גילי הרטל, יוסי דוד וליטל פסקר (מפתח 2014, עמ' 124-97)

למושג "מרחב בטוח" יש הסברים שונים ואף מנוגדים לכאורה; בעוד חלק מהחוקרים מדגישים את הפונקציה שלהם כמפלט סגור מפני סביבה אלימה, מרחב המתקיים מתוך קונצנזוס פנים-קבוצתי, אחרים מדגישים את היותם מרחבים המאפשרים קונפליקט. חלקם מציגים אותם כמרחבים המאפשרים יצירה של מציאות אלטרנטיבית, ואחרים כמרחבים של ריבוי דעות ופתיחות...

... נראה אפוא שמרחבים בטוחים נוטים להיבנות ביחס לשני צירי תוכן: המידה שבה המרחב מאפשר למשתתפות.ים בו "מרחב לשונות" - מרחב שבו כל אחת.ד יכול.ה להיות, להתנהג ולהיראות כפי שנוח לה.ו לפי הגדרותיה.ו, וכל הנוכחות.ים מצופות.ים להתייחס זה לזו באופן המכבד בחירות אישיות אלו; והמידה שבה המרחב מאפשר למשתתפות.ים בו "מרחב לטעות" - מרחב המאפשר לשאול שאלות ו"להתבלבל" במונחים ובנורמות החברתיות באופן שיאפשר למידה מתוך מפגש, שיחה והתנסות. "מרחבים לטעות" מאפשרים למשתתפים בהם מפגש עם רעיונות ופרקטיקות חדשות ולמידה מתוך ניסוי וטעייה, אך עצם האזכור של "טעות" מציף את אפשרות הפגיעה העלולה להתרחש כתוצאה מפנייה לא נכונה של משתמש.ת אחת.ד במרחב אל משתמש.ת אחר.ת, או פרשנות לא נכונה. לעיתים נראה שמרחבים שונים מאפשרים מרווח טעות מסוים על חשבון נוחותם של א.נשים מסוימים, או כמרחבים לשונות המפעילים יותר מגבלות על סוגי השיח והפרקטיקות המותרות בהם.

במערכות יחסים אישיות, נורמות ההתנהגות מוסכמות לא פעם באופן לא רשמי ולא מפורש, וכללי הנוחות של כל משתתפ.ת ידועים על בסיס היכרות אישית. לעומת זאת, כאשר הקבוצה מתרחבת קשה יותר לדעת מהם גבולותיו של כל פרט על בסיס היכרות אישית. מתוך הבנה זו, "מרחבים בטוחים" הם ניסיון ליצור מקומות שיתקיימו בהם כללי התנהגות מוסכמים מראש, ויאפשרו מרחב חברתי שהנוכחים יראו בו מקום בטוח, סובלני ומכיל. עם זאת, ברור כי "מרחב בטוח" אינו יכול לנטרל את יחסי הכוחות, וגם מרחב כזה, השואף להיות אלטרנטיבה ליחסי כוח הגמוניים, מייצר מערך יחסי כוח אחר.

... מדיונים אלה עולה מהותו היחסית והנזילה של נושא הביטחון במרחב: הוא אינו יציב לכל הא.נשים, לכל מקום ולכל זמן. מרחב יכול להיתפס כבטוח וכלא-בטוח בעת ובעונה אחת לא.נשים שונים, וגם תחושת הביטחון שהוא מקיים עלולה להיעלם ברגע. למעשה, "מרחב בטוח" הוא מרחב רעיוני(מוגבל, אסטרטגי, משתנה); הביטחון יכול למלא סוגים שונים של "מכלים" רגעיים, להיות במצבי צבירה שונים. במובנים אלה, "המרחב הבטוח" מתפקד כמעין מכשיר/אתר/מנגנון הפועלים בו זמנית כדי ליצור הגבלות וזהויות ולכונן אותן. קיומו של "מרחב בטוח" מתאפשר בשל שרטוט גבולות של מקום והשהיה של זמן.

מרחב בטוח בתנועה

חזון מרחב בטוח תנועתי

תנועת הנוער של "האיחוד החקלאי" תייצר מרחב בו כל אדם יכול להרגיש ביטחון, אמון ומסוגלות ללא אפליה על בסיס מין, דת, גיל, אתניות, אזרחות או מוגבלות.

תנועת הנוער של "האיחוד החקלאי" תהווה בית המתנהל על בסיס ששת קווי היסוד: כבוד עצמי והדדי, שוויון ערך האדם, קשר אישי, קבוצתיות, אחריות חברתית, ביטחון ומוגנות לכל חניכי ואנשי תנועת הנוער .

תנועת הנוער של "האיחוד החקלאי" תשאף לקיים שיח פתוח, חסר-שיפוטיות, נגיש וחיובי עם חניכיה בתחומי המרחב הבטוח תוך סובלנות, סבלנות ומודעות למרחב אישי ולגבולות המשתנים בין אדם לאדם, על בסיס עקרונות תנועת הנוער ו'אבני הדרך' התנועתיות.

עקרונות ליצירת מרחב חינוכי בטוח עפ"י 6 קווי היסוד

נתייחס למרחב הבטוח בתחילת כל פעילות – שמירה על גבולות ופרטיות בדגש על מרחבי הלינה, שירותים ומקלחות

ניצור מרחב בטוח מתוך הבנה בסיסית שכל אחד ואחת מאיתנו רוצה להרגיש אהוב.ה

ביטחון ומוגנות

נדאג לקיים מרחב נקי ממפגעים המאפשר פעילות ללא חשש מפגיעה פיזית או רגשית, ולא נחייב חניכ.ה להשתתף בפעילות שלא מרגיש.ה בנוח

נציב גבולות ברורים למסגרת – איסור עישון, אלכוהול, כללי התנהגות ועוד

עקרונות ליצירת מרחב חינוכי בטוח עפ"י 6 קווי היסוד

נקיים מודלינג של יחסים טובים וכנים, המבוססים על דיאלוג ורגישות

נשמור על גבולות המגע ונהיה מודעים לכך שלכל אחד ואחת ישנם גבולות אחרים

כבוד עצמי והדדי

נשאף לבירור הסכמה ורצון ביני לבין החניכ.ה: "זה בסדר לחבק אותך?", "זה בסדר שאני אומר.ת את זה?"

נכבד את האדם שעומד מולנו, ואת הרכוש שמסביבנו

עקרונות ליצירת מרחב חינוכי בטוח עפ"י 6 קווי היסוד

נעניק תשומת לב מירבית לשפה, מתוך הבנה כי היא מעצבת את דפוסי המחשבה שלנו

נקדם שוויון מגדרי במרחב, מתוך הבנה שכך נאפשר לחניכים והחניכות לבטא את עצמם באופן פתוח ושלם

שיוויון ערך האדם

נלבש חולצת תנועה כחלק מהאמונה שיש משקל גם לשוויון בלבוש, ולהבנה שכולנו חלק מחוויה משותפת

נשאף לחלוקת תפקידים שווה בכל הרבדים, הן הפורמאליים והן הבלתי-פורמאליים - בסניפים, בקומונות, במפעלים וכן הלאה

עקרונות ליצירת מרחב חינוכי בטוח עפ"י 6 קווי היסוד

קשר בין-אישי

נייצר תקשורת בין-אישית של כלל החניכים והחניכות – צוות בוגר לחניכים, חניכות למדריכים, חניך וחניכה

כולם רואים את כולן, וכולן רואות את כולם

נשאף לשיח משמעותי, עמוק וערכי עם החניכים והחניכות מתוך הבנה שהקשר האישי הוא חלק מהתהליך השלם

נשאף להיות בתשומת לב לגבי מהם הדברים שנכון להגיד בפורום קבוצתי, ומהם הדברים שנכון לשמור לאישי

עקרונות ליצירת מרחב חינוכי בטוח עפ"י 6 קווי היסוד

ניצור **שיח** על מיניות, מגדר, רשתות חברתיות וכל נושא שמעסיק את החניכים והחניכות. המסר: ניתן לפנות אלינו בנוגע למה שמעסיק אתכם

ננחיל מדיניות של **אפס סובלנות לאלימות** – כל אלימות שהיא, ולאלימות מינית בפרט. גם בדיחות, טרמינולוגיה סקסיסטית ושירי לעג הם ביטויים אלימים

אחריות חברתית

נגיב **תגובה מהירה וחד משמעית** – במידה ונחשפנו לאירוע של פגיעה, נתייחס לכך במלוא הרצינות ונפעל במהירות, אך ללא פזיזות

נעניק לחניכים והחניכות תחושה שהם **חלק מדבר גדול יותר** דרך שיח חינוכי ומפגש עם התנועה הארצית והערכים שהתנועה פועלת לאורם

עקרונות ליצירת מרחב חינוכי בטוח עפ"י 6 קווי היסוד

נקיים תיאום ציפיות בכל מפגש חינוכי

ניזום הדדמנויות קבוצתיות עבור החניכים והחניכות

קבוצתיות

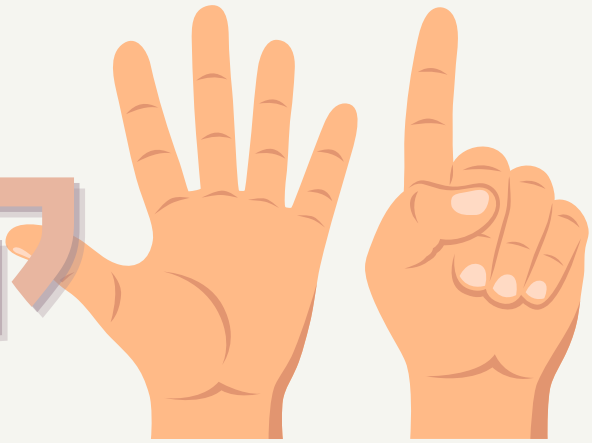

נחנך את החניכים והחניכות דרך ההבנה כי החיים בקבוצה מעניקים תחושת מרחב בטוח

נזכור לראות את כל חברי הקבוצה ולזכור שכל אחד ואחת מהם מרכיב את הקבוצה כשלם

נהלים

נוהל מרחב בטוח לקראת מפעל סניפי/תנועתי

יציאה למפעל מזמנת צמיחה, גדילה וחוויות מעצימות לחניכים, החניכות ולצוות. אך בו בעת, היא מזמנת גם אתגרים וערעור של המרחב הבטוח. בכדי להוציא לפועל את המפעל כחוויה חיובית, נעימה ובטוחה בכל המישורים – יש לוודא מספר דגשים בכמה תחומים.

במסמך זה מרוכזים הדגשים לכלל המעגלים במפעל בתחומי המרחב הבטוח. מתוך דגשים אלו יש לגזור את לוחות הזמנים לביצוע כל משימה- חלקן בתהליך ההכנה, חלקן סמוך למפעל, וחלקן במפעל עצמו. לכל שאלה ולכל דילמה בנושא יש לפנות להתייעץ עם האחראים עליכם. שימו לב – אתם מוזמנים ומוזמנות להשתמש בנוהל בכל מפעל אליו אתם יוצאים, בין אם הוא תנועתי או סניפי.

רובריקות האחריות וההערות ריקות על מנת שתמלאו אותן ותהיו בתשומת לב אצל מי האחריות נמצאת בנוגע לכל דגש. זכרו – כדאי לקבוע שמית מי אחראי על מה, כדי לוודא שהדברים אכן קורים כמצופה.

בהצלחה רבה!

נושא	דגשים	אחריות	הערות
גבולות ומשמעת	הגדרת הכללים המשמעתיים של המפעל – נהלי תנועת הנוער לכלל המפעלים		
	עמידה על רמזור המשמעת		
	הסבר ותיאום ציפיות עם החניכים והחניכות בנוגע לכללים והגבולות במפעל- טרם המפעל	רכזי הדרכה של הסניף	
	יידוע ההורים בהגדרות ובכללים – טרם המפעל		

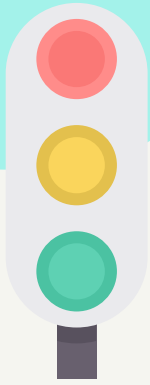

נוהל מרחב בטוח לקראת מפעל סניפי/תנועתי

נושא	דגשים	אחריות	הערות
הקבוצה במפעל	ערנות המדריכים והמדריכות לגבי מצבים חברתיים בקבוצה ומתן מענה לנושא – מניעת חרמות, ריבים.		לשים לב שקיים מן בל"ל המפעל
	שיחת תיאום ציפיות בתחילת המפעל		
	ייצור מופעים קבוצתיים ומחוות בין החניכים והחניכות במהלך המפעל על מנת להעצים את הקבוצה והיחיד.ה		תוכן ומהות המפעל - מהו ואיך זה מתחבר לקבוצה?
	לשים לב שהקבוצה מחולקת בצורה הגונה למשימות ופעילויות		בכתובת הפעלות ובתדריכים המוצבים לצוות
לינה בשטח	השטח המיועד ללינה לכל חניך וחניכה מכובד ואינטימי והלינה איננה צפופה		גם בסיור המקדים, וגם ביום המפעל עצמו גם ההגעה לשם
	להגדיר איזור המיועד ללינה ולתחם		
	תדריך לחניכים והחניכות – איפה המדריכים ישנים, איפה מסתובבים שומרי הלילה, מיקום החמ"ל ולמי ניתן לפנות במידת הצורך		לשים לב שנרדם מן בל"ל לתדריך
	סיבוב מרוכז לשירותים וציחצוח שיניים טרם הלינה במידת הצורך ותלוי גיל		במהלך הלילה - להתפנות עם חבר.ה
	לראות שלכל החניכים והחניכות יש עם מי לישון – במידה ואוהלים: בנים\בנות בנפרד		במידת הצורך - לעשות סידור חדש ומכבד
	שינה טובה עבור החניכים, החניכות ואנשי ונשות הצוות		במידה ולא - לברר מה הסיבה והאם דורש טיפול

נוהל מרחב בטוח לקראת מפעל סניפי/תנועתי

נושא	דגשים	אחריות	הערות
הכנת מדריכים	מיפוי הקבוצה בתהליך כולל של הסניף לפני היציאה למפעל	רכזי הדרכה ומדריכות.ות	
	הגדרת האחריות של המדריכ.ה לאורך המפעל כולו – בפרט על גבולות גזרה, כללים ונורמות		
	יציאה למפעל עם רשימת נוכחות מסודרת של החניכים, ברורה, ונוחה לעבודה במהלך המפעל		
אוטובוס ונסיעות	סניף שיש בו כמה אוטובוסים – חלוקת קבוצות לאוטובוסים לפני היציאה ועידכון של אחראי.ת נסיעה		
	עבודה עם נהג.ת האוטובוס		

נוהל מרחב בטוח לקראת מפעל סניפי/תנועתי

נושא	דגשים	אחריות	הערות
מסלול ופעילויות מיוחדות	דף מעקב של המדריכ.ה וספירת החניכים כל הזמן	רכזי הדרכה ומדריכות.ות	
	שמירה על פרטיות בעת הפסקות ובעת התפנות לנוחיות במידת הצורך		
	חניכ.ה שהולכת להתפנות מחויב.ת לעדכן על כך את המדריכ.ה (בדגש על מסלול)		
ארוחות	פיזור הקבוצה בזמן האוכל – על המדריכ.ה לקבוע נקודת התאספות ולראות שכולם הגיעו	מדריכ.ה	
	רגישויות מזון		תכנון מראש

נוהל מרחב בטוח לקראת מפעל סניפי/תנועתי

נושא	דגשים	אחריות	הערות
חניון	סיור אוריינטציה בהגעה למקום וקביעת מקום מפגש קבוצתי לפעילויות		
	שמירה חינוכית לאורך הלילה במתחם הלינה		
	פעילויות ערב בחניון – יציאה בצורה מסודרת כקבוצה וחזרה יחד. לא לאפשר הגעה עצמאית.		
חובשים ומרפאה	הגעה לחובש בזוגות בלבד בליווי חבר.ה מאותו המין		
	הגעה למרפאה בעדכון/ליווי המדריכ.ה		
הורים	קשר עם ההורים טרם המפעל – אנשי קשר במפעל כולל הסבר על דרכי תקשורת עם הצוות הבוגר		
	עדכון הורים לקראת מפעל ותוך כדי על מנת להשאיר אותם מעורבים		

שיהיה מפעל בטוח, נעים ומהנה!

נוהל התמודדות עם מקרה – עקרונות ובסיסים

לפני הנהלים, כמה דגשים חשובים:

1)הנחת מוצא – שמירת סודיות – על כל מי שקשור.ה למקרה (לשים לב איפה אנחנו פותחים ופותחות קבצים מסויימים, איפה אנחנו מקיימים ומקיימות שיחות טלפון וכ'ו).

2)זיהוי ועדכון – כאשר מזהים סימנים להתנהגות סיכונית (בתוך הפעילות, או מחוץ לה), או לחילופין חניכ.ה דיווח.ה לנו על אירוע סיכוני, יש לעדכן את הממונה באופן מיידי, גם בכתב ועם בע"פ. עדכון זה נעשה גם מתוך חובה, אך גם על מנת להתייעץ. אף פעם לא נישאר עם המקרה לבד.

3)בירור המקרה ותחילת תיעוד – לא מדובר בבירור של חקירה, אלא בניסיון להבין על מה מדובר וכיצד ניתן לעזור. חשוב להיעזר בעקרונות לשיחה עם חניכ.ה (שנמצאים בהמשך האוגדן).

4)דיווח להורים (קטינים, מתחת לגיל 18) – זוהי חובתנו המוסרית, על מנת לוודא טיפול הוליסטי מכלל הגורמים המקיפים את החניכ.ה. במידה והאירוע קשור באופן ישיר להורים או שישנו סירוב עז מצד החניכ.ה ביידוע ההורים, נתייעץ על אופן היידוע עם הממונה.

5) דיווח לגורמי רווחה ולנציג תנועתי – לפי חובת דיווח ולפי שיקול דעת מוסרי (במידה ולא חלה חובת דיווח חוקית על המקרה). מדווחים לפקיד הסעד במועצה ולממונת מרחב בטוח תנועתית. הדיווח צריך להיעשות בכתב (במקרי חירום ניתן לדווח בעל פה), ואי-אפשר לדווח בעילום שם.

נוהל התמודדות עם מקרה – מרחב בטוח

דאגות חינוכית מעלה סימנים להתנהגות סיכונית בקרב חניכ.ה או למילופין חניכ.ה מדווח.ת על אירוע סיכוני

בירור המקרה מול החניכ.ה ותחילת תיעוד (חשוב להבין מי נכון שיבצע את הבירור - מדריכ.ה, רכז.ת או אחר)

דיווח לרכזת מרחב בטוח תנועתית

דיווח לממונה - רכז.ת, רכז.ת איתור, מלווה קהילתי וכ'ו

במידת הצורך - דיווח לצו"ס המועצתית

צידכון הורי החניכ.ה (במידה ולחניכ.ה לא מלאו 18. במידה ומדובר על סביבה לא בטוחה בבית – יש להתייעץ האם לצדכן.)

מיפוי - מי צריך לקבל מענה חינוכי בעקבות המקרה? תחילת עבודה עם כלל המעגלים - קבוצה, סניף, חברי שכבה, קהילה וכ'ו

סיום תיעוד המקרה מבחינת טיפול התנועה בנושא - מול הממונה ורכזת מרחב בטוח תנועתית (יש להמשיך לעקוב אחר המקרה עד לאחר שהטיפול הפורמאלי הסתיים).

נוהל התמודדות עם מקרה – אובדנות
(טווח טיפול לסיכון)

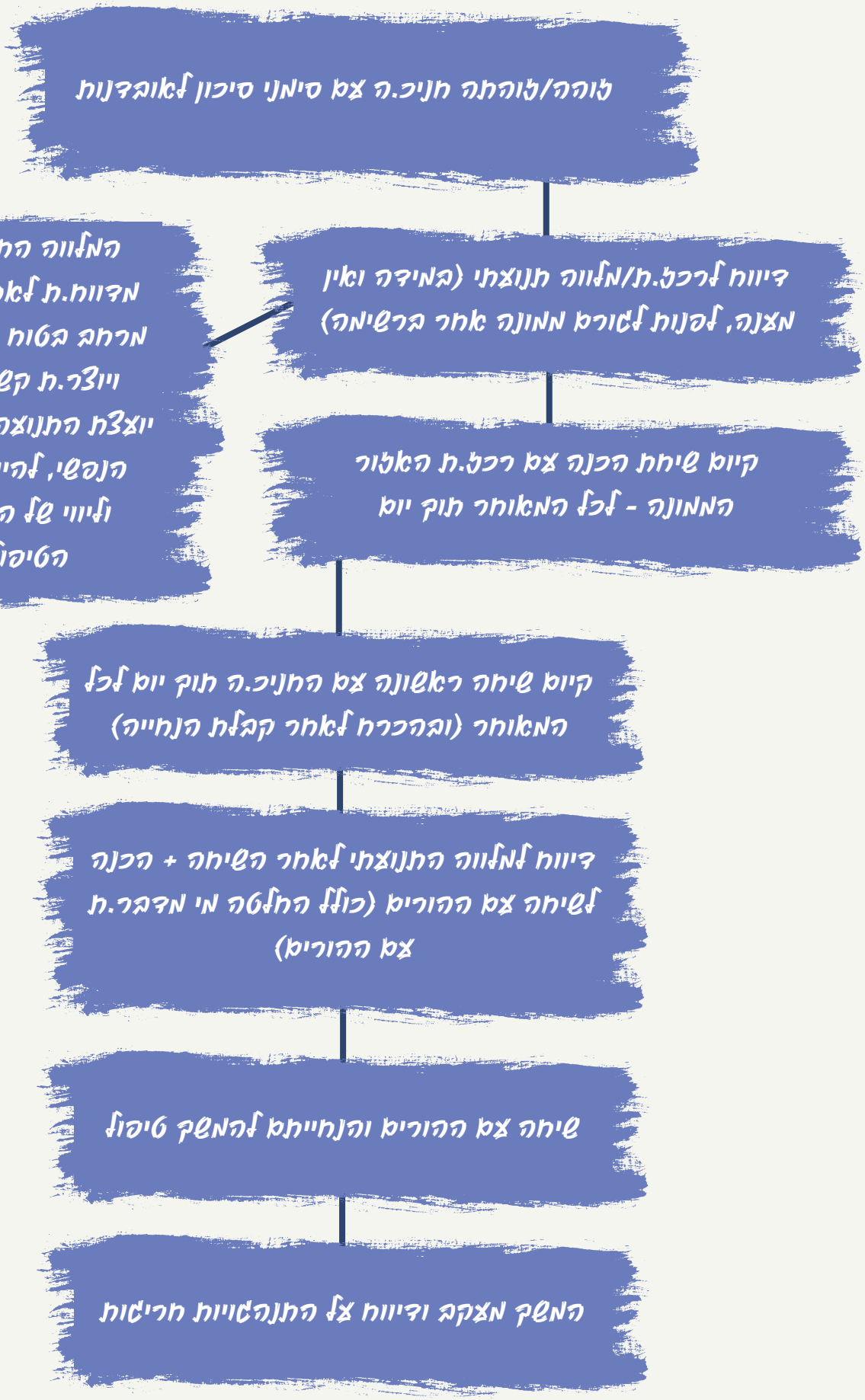

נוהל התמודדות עם מקרה – אובדנות
(טווח טיפול לסיכון מיידי)

טוהה/טוהתה חניכ.ה במצב סיכון מיידי של אובדנות

המדריכ.ה נשאר.ת צמוד.ה אל החניכ.ה כל הזמן

ייבוא וטיוס ההורים*-
הסבר על הצורך לקיים הצרכת מסוכנות בהקדם האפשרי ועל חשיבות ההשתחה

מקרה בזמן מפגש

מקרה בזמן פעילות שוטפת

הצברת החניכ.ה לאחריות ההורים

הורים משתפים פעולה

הורים לא משתפים פעולה

*במידה וההורים עלולים להוות שורש סיכוני, יש להתייעץ לגבי פנייה אליהם

הפניה לטיפול -
דרך קופת החולים או טיפול פרטי

ההורים התחרטו ולא מצוניינים בתהליך וטיפול

התייעצות עם רכזת מרחב בטוח תנועתית

בקשת ההורים להגיע לקחת את החניק הביתה. שיחה איתם על אי השתתפות החניק בפעילות

ייבוא של שורש רווחה - חובת דיווח.
ייבוא/עדכון של רכז.ת הנוער במידת הצורך. עדכון יועצת בית ספר רק בהיקתן הסכמה של החניכ.ה על ויתור סודיות

המשך מעקב - שמירה על קשר עם החניכ.ה וההורים, דיווח לרמה ממונה על מקרים חריגים

שורמים נוספים שניתן לפנות אליהם:
מנהל.ת יחידת הנוער ברשות / מדריכ.ת שפ"י מטעם משרד החינוך / רכז.ת אתור מטעם היחידה למניעת אובדנות (בישובים המשתתפים בתכנית הלאומית).

נוהל התמודדות עם מקרה – אובדנות (טווחים ארוכים)

טווח זמן של 3 שבועות לאחר התערבות

הפנייה לטיפול (דרך קופת חולים או טיפול פרטי)

שיחת צדכון של רכז.ת הנוער עם ההורים על התקדמות הטיפול, התסקיר בפגישות והשתלבות של החניכ.ה בפגישות.

המלצה לגבי השתתפות בפגישות בהתייעצות של רכז.ת הנוער עם רכז.ת מרחב בטוח תנועתית

מתן מענה למעגל נפגעים משני (שיחות אישיות עם חניכות/ים קרובים והפנייה לטיפול מקצועי במידת הצורך בהתייעצות עם רכז.ת מלווה)

טווח זמן של כחודש ויותר לאחר התערבות

ההמלצה לגבי השתתפות בפגישות בהתייעצות של רכז.ת מרחב בטוח תנועתית

יצירת קשר של רכז.ת הנוער עם הגורם המטפל (לגורם הערכה האם החניכ.ה יכול.ה לתפקד במסגרת ואיזה התאמות צריך או ניתן לעשות כדי להתאים את המסגרת עבורו/ה)

שיחות תקופתיות של רכז.ת הנוער עם החניכ.ה וההורים על מצבו/ה

צדכון של רכז.ת הנוער את רכז.ת האזור בנוגע להתקדמות

הערה: במקרים של קירבה למקרה אובדני עלולות לעלות מחשבות אובדניות. אל תישאר.י עם זה לבד!

התמודדות עם אלימות מינית בתנועת הנוער

בפרק זה, מצורפים כמה כלים לסיוע בהתמודדות עם הנושא:

החלק הראשון יעסוק בעקרונות ההסכמה החופשית.

החלק השני ידון בחוק בנוגע לעבירות מין, גילאי הסכמה וחובת דיווח.

שימו לב, בהמשך החוברת ישנם עקרונות מנחים לשיחה עם חניכ.ה, ואיתור סימני מצוקה. גם אלו כלים שנכון להשתמש בהם בשעת הצורך.

כלים אלו נכתבו בשיתוף עם המרכז לסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית.

הסכמה ורצון

מהי הסכמה חופשית? הסכמה חופשית היא הסכמה הניתנת מרצון, מצב שבו לא מופעל לחץ ואין איום. היום אנחנו מדברים על רצון הדדי נלהב.

- מצב שבו מרגישים שאפשר להגיד כן ואפשר להגיד לא במידה שווה. מצב שבו לא יקרה לי משהו רע אם אסרב.

- מצב שבו יש הדדיות. ככל שיש פחות הדדיות ככה יש פחות "הסכמה חופשית" ויותר סיכוי ללחץ/ איום/ הפעלת כוח או ניצול.

- הסכמה חופשית צריך לברר כל פעם מחדש: אם יש הסכמה למשהו מסוים זה לא אומר שיש הסכמה למשהו אחר; אם הייתה הסכמה פעם אחת זה לא אומר שחייבת להיות הסכמה שוב; אם הייתה הסכמה עם מישהו אחד זה לא אומר שתהיה הסכמה גם עם מישהו אחר (למשל: זוג שביחד כבר תקופה, אפילו שהם קיימו כבר יחסי-מין עדיין צריך לברר הסכמה בכל פעם).

- חשוב להבין למה מתייחסת ההסכמה - האם מי שהסכימה לבוא לישון אצלי הסכימה בהכרח גם לקיים יחסי מין? לא נניח הנחות כאלו.

הסכמה ורצון

הסכמה מול התנגדות:

הסכמה אמורה להתקבל לפני המעשה. התנגדות, אם בכלל, מגיעה אחרי שהמעשה נעשה.

לשים לב להבדל בחוק בין קיום מגע מיני "בניגוד לרצון" (מה שהיה פעם) לבין "ללא הסכמתה החופשית" (מה שיש היום) – לפי החוק היום צריך לחפש הסכמה חופשית ולא להוכיח שאכן היתה התנגדות. הסיבה לכך היא שקשה מאד להביע התנגדות, וברוב מקרי התקיפה המינית הנפגע.ת קופא.ת או מפחד.ת מכדי להתנגד באופן אקטיבי ואסרטיבי (למשל באמצעות צעקות או בעיטות).

בדר"כ יותר קשה לסרב או להציב גבול מאשר להראות הסכמה. למה? מתוך רצון לרצות, להיות נחשק.ת, נאהב.ת; קיים חשש לפגוע, לבאס או לאכזב; לימדו אותי לא לעשות סצנה, להיות נחמד.ה ומנומס.ת.

פחד מכך שהגבול שהוצב לא יכובד – מכיוון שכך, צריך לוודא שאין סירוב ושיש הסכמה.

הסכמה ורצון

מה משפיע על מידת ההסכמה החופשית והרצון (מה מפריע להסכמה להיות חופשית ומתוך רצון הדדי נלהב)?

- לחץ חברתי - יכולים להיות מצבים שבהם מופעל לחץ להסכים, למרות שאין רצון או מוכנות או שלא מרגישים מספיק בטוחים.
- איום או סחיטה (פחד).
  למשל: אם לא תשכבי איתי אפיץ תמונה שלך.
- אלימות פיזית.
- סמים ואלכוהול - אם היא/הוא מעולפ.ת, שותק.ת, לא משתפ.ת פעולה, תלוי.ה באדם אחר כדי ללכת או להגיע הביתה, מסוחרר.ת או לא מביעה הסכמה בצורה מפורשת - אסור להמשיך.
- יחסי כוחות חברתיים וניצול שלהם (מקובל-דחוי, מעסיק-עובד, קבוצה-יחיד, עשיר-עני ועוד..).
- לקות נפשית או שכלית.
- פער גילאים (הגדרות בהמשך).

לא נוח זה קו אדום - ברגע שלא בטוחים או שמשהו מרגיש לא נוח, זהו הזמן לעצור, למתוח גבול, או לברר הסכמה. מותר ורצוי להתרחק מסיטואציה שמרגישה לא נוח.

הסכמה חופשית

איך מזהים רצון הדדי?

הסימנים הבאים נכונים לכל סוג של מגע מיני, ולא רק ליחסי מין מלאים.

שואלים – מותר וחשוב לדבר ולשאול. זאת הדרך הכי בטוחה לדעת. לא רק לפני האקט המיני, אלא לשמור על שיח בריא ופתוח עם בירור צרכים, גם בזמן האקט – "זה נעים?", "להמשיך?", "אפשר?".

ההמלצה לדבר בדר"כ מעוררת מבוכה. אם אני לא מרגיש.ה בנוח עם הפרטנר, האם נכון לקיים מגע מיני? מה עדיף – לא לדבר עקב המבוכה או האפשרות לפגוע/להיפגע?

אמירות מילוליות שמעידות על רצון – כשמישהי/ו אומר.ת "כן". "תמשיכ.י". חשוב מאד לדעת ולזכור: שתיקה אינה הסכמה, חוסר תגובה אינו הסכמה.

שפת גוף: חיוך יכול להעיד על רצון אבל גם על מבוכה, לכן חשוב לחפש סימני רצון נוספים – קשר עין ומבט שאינו מוסט הצידה, הדדיות להבדיל מקיפאון. עקרון 10–90 יכול לעזור כאן: אני עושה עד 90% מהמרחק, הצד השני צריכ.ה לעשות את ה-10% הנותרים, אם הוא/היא לא עושים זאת, לא ממשיכים. כמובן שהשאיפה היא לכיוון ה50–50.

הכלל הכי חשוב: אם יש ספק, אין ספק. אם משהו לא בטוח עוצרים ומבררים. אם אין הסכמה מפורשת – לא ממשיכים. וכמובן, אם שומעים "לא", גם אם הוא הכי קטן, מחויך או עדין – מפסיקים. אם הצד השני ירצה הוא יצטרך לזום או לחדש את המשך המגע המיני.

הסכמה חופשית – גילאי ההסכמה

עד גיל 14:	אין הכרה משפטית בהסכמה חופשית, יחסי מין מתחת לגיל 14 נחשבים אונס.
גילאי 14–16:	יש הכרה בהסכמה חופשית כל עוד הפער בין בני הזוג לא עולה על 3 שנים.
גילאי 16–18:	יש הכרה בהסכמה חופשית כל עוד אין יחסי תלות, מרות, חינוך, השגחה או הבטחת שווא לנישואין.
מעל גיל 18:	יש הסכמה חופשית כל עוד אין ניצול מרות ביחסי עבודה/שירות/הבטחת שווא לנישואין, או תוך כדי התחזות לפנוי למרות היותו נשוי.

החוק –
עבירות מין, חובת דיווח

חובת דיווח – עפ"י חוק, כל אזרח.ית מחויב.ת לדווח לפקידת סעד או למשטרה כאשר יש חשד סביר להניח כי נעברה עבירה זה מקרוב (לאחרונה) בקטין או חסר ישע ע"י האחראי עליו; ביחסי אחראים או במסגרת מוסד חינוכי בו הוא שוהה. כאשר מדובר בצוותים חינוכיים דיווח על פי חוזר מנכ"ל. פקידות הסעד איתן אנו עובדים כתנועה הן העו"סיות הנמצאות במועצות בהם אנו עובדים ועובדות.

סוגי העבירות:

אינוס – הבועל אישה. בועל – המחדיר איבר מאיברי הגוף או חפץ לאיבר המין של האישה – שלא בהסכמתה החופשית; בהסכמת האישה שהושגה במרמה; כשהאישה היא קטינה שטרם מלאו לה 14 שנים, אף בהסכמתה; תוך ניצול מצב של חוסר הכרה בו שרויה האישה (לרבות חולת נפש או לקויה בשכלה או מצב אחר המונע התנגדות); נסיבות מחמירות: בקטינה שטרם מלאו לה 16 שנים, באיום נשק חם/קר, תוך גרימת חבלה, התעללות באישה לפני, תוך כדי ואחרי, בנוכחות אחר או אחרים שחברו יחד עמו לביצוע האינוס בידי אחד/ים מהם (=אונס קבוצתי).

מעשה סדום – החדרת איבר מאיברי הגוף או חפץ לפי הטבעת של אדם או החדרת איבר מין לפיו של אדם.

מעשה מגונה – מעשה לשם גירוי, סיפוק או ביזוי מיניים (כולל תמונות באינטרנט).

מעשה מגונה בפומבי – בפני אדם אחר, ללא הסכמתו (למשל אוננות בציבור).

בעילה אסורה בהסכמה – בעילת קטינה שמלאו לה 14 שנים וטרם מלאו לה 16 שנים, ואינה נשואה לו, אם הפרש הגילאים בינהם הוא מעל 3 שנים. או – הבועל קטינה שמלאו לה 16 שנים וטרם מלאו לה 18 שנים תוך ניצול יחסי תלות, מרות, חינוך או השגחה או תוך הבטחת שווא לנישואין. או – הבועל אישה שמלאה לה 18 שנים תוך ניצול מרות ביחסי עבודה/שירות/עקב הבטחת שווא לנישואין, תוך התחזות לפנוי למרות היותו נשוי.

החוק –
עבירות מין, חובת דיווח

הטרדה מינית – סוג של פגיעה עלת אופי מיני באדם אחר הכוללת מספר התנהגויות:

- סחיטה באיומים כשהמעשה הנדרש הינו בעל אופי מיני (כל צורה של התניה בין דרישה למעשה ובין קבלה של משהו).
- מעשים מגונים כהגדרתם בחוק העונשין (נגיעות, חשיפה בעלת אופי מיני, הצצה, אוננות בפני אחר.ת).
- התייחסות מבזה או משפילה ביחס למינו, מיניותו או הנטייה המינית של אדם.
- הצעות חוזרות בעלות אופי מיני לאדם שהראה כי אינו מעוניין בכך (דיבור, רמיזה או מגע).
- התייחסויות חוזרות המתמקדות במיניות של אדם שהראו כי אינם מעוניינים בכך (בע"פ, בכתב, בהתנהגות).

לגבי שני הסעיפים האחרונים : אין צורך להראות אי הסכמה במצב של יחסי מרות/טיפול/חינוך וכיו"ב. במקרה של מקומות עבודה: בין מנהל.ת לעובד.ת.

חשוב לדעת, תקיפה מינית יכולה לגרום לתגובות נפשיות קשות ביותר. לעיתים קרובות, הנזק הפסיכולוגי מתקיפה מינית עולה על כל נזק פיזי שיכול להיגרם. אצל רבים מופיעים סימפטומים האופייניים לתסמונת פוסט-טראומטית בשבועות, החודשים, ואפילו השנים שלאחר האירוע. גם דיכאון, הפרעות אכילה וסימפטומים פסיכולוגיים אחרים עשויים להופיע לאחר תקיפה מינית. תקיפה מינית אצל ילדים עשויה להיות טראומטית במיוחד.

רבים מהקורבנות חיים בפחד מתוקפיהם ומבועתים מהסיכוי שהם עלולים לראות אותם שוב. הקורבנות חווים לעיתים קרובות תחושת השפלה, בושה והאשמה-עצמית לגבי האירוע, בחושבם כי היה משהו שביכולתם לעשות על מנת למנוע את התקיפה. תגובה זו מסוכנת במיוחד כיוון שהיא מובילה בדרך כלל את הקורבנות לשמור את חווית התקיפה בסוד, ולכן מונעת מהם לקבל עזרה. הסיטואציה אף נעשית מסובכת יותר כאשר התוקף הוא ידיד, מאהב או אפילו מכר של הקרבן. נסיבות שכאלו לעיתים קרובות מובילות לבעיות בנושאי אמון אצל הקורבן. הנזק הפסיכולוגי חמור במיוחד כאשר התקיפה המינית מתבצעת על ידי הורה.

אדם שהותקף מינית יכול לחוות קשת רחבה של רגשות: כעס ותסכול, דיכאון וחרדה, רצון להסתגרות והתנתקות מהסביבה, פגיעה בדימוי העצמי, אשמה, בושה, בלבול, הפרעות שינה וסיוטים, הפרעות אכילה, קשיים מיניים, קשיים ביצירת קשר עם בני ובנות זוג.

כלים

בחלק זה של החוברת יופיעו כלים פרקטיים לשימושכם.

במידה ואת.ה נפגש.ת במקרה שדורש התמודדות, התייעצ.י עם הגורמים הממונים, והיעזר.י בכלים הפרקטיים המופיעים כאן: דגשים לדרכי התמודדות עם מעגלי הפגיעה, עקרונות מנחים לשיחה עם חניכ.ה, וסימנים לאיתור וזיהוי בני נוער במצוקה. בנוסף, בסוף הפרק ישנם מושגים מעולם החינוך המיני שיוכלו לעזור בעת שיחה עם חניכ.ה. שימו לב – כלל הכלים נכתבו בדגש על פגיעה מינית, אך מתאימים להתמודדות עם כל התנהגות סיכונית, כמובן בחשיבה על המקרה והתאמת הכלי באופן ספציפי.

דרכי התמודדות עם מעגלי הפגיעה

הנפגע.ת – מאמינים לנפגע.ת. פגיעה היא תמיד חוויה סובייקטיבית. יש להכיר בחווית הפגיעה כפי שהנפגע.ת מספר.ת אותה. חווית הפגיעה היא של אובדן שליטה של הנפגע.ת. התמודדות עם המקרה צריכה להחזיר את תחושת השליטה לנפגע.ת, עד כמה שניתן. נפעל בשקיפות ונשתף את הנפגע.ת בכל שלב בתהליך – תגובה חינוכית/מערכתית לא תמיד דורשת הסכמה של הנפגעת – אך תמיד תעשה בידיעתו/ה. ניהול האירוע ייעשה על ידי דמות בוגרת האמונה על התחום, בעירוב דמויות בוגרות נוספות. יש לעודד את הנפגע.ת לדבר עם ההורים, אך לא להפעיל לחץ במידה ויש התנגדות. לא להשאיר את שאלת הדיווח בתנועה לבד, אלא להתייעץ עם פקידת הסעד בנושא.

הפוגע.ת – האחריות החינוכית שלנו היא גם כלפי הפוגע.ת. לתנועה יש אחריות חינוכית על הפסקת דפוס הפגיעה של הפוגע.ת, ועלינו להתייחס בזמן על מנת למנוע את הפיכת האירוע הנקודתי לדפוס בהמשך. בנוסף, לתנועה יש אחריות חינוכית בהכרה של הפוגע.ת בפגיעה ולקיחת אחריות מצידו. אנו מחויבים לטפל במקרה באופן של שיח מכבד כלפי כל הצדדים. לא להבטיח סודיות – ניתן להבטיח דיסקרטיות. גם כאן, נפעל בשקיפות כלפי הפוגע. המסגרת החינוכית לא צריכה "חקירה" או "משפט" כדי להחליט על תגובה חינוכית ביחס לפוגע.ת. ההחלטה צריכה להיות מנומק.ת ובהירה. עם זאת, אם הנפגע.ת איננה מעוניינת שהפוגע.ת ידע שהיא עירבה גורמים מהתנועה, יש להפעיל שיקול דעת ולכבד את ההחלטה על מנת להחזיר תחושת שליטה.

הורים – במידה והפגיעה התרחשה במסגרת הפעילות ומעורבים בה קטינים, יש חובת דיווח להורים. חריגה יחידה מכלל זה היא במידה והפגיעה מתרחשת בבית ו/או אם יש סיכון לדווח על הפגיעה בבית (כל זאת יוחלט לאחר התייעצות עם עו"ס חוק נוער של המועצה). ההורים הם כתובת שיש לערב גם במקרה של חניכ.ה נפגע.ת וגם במקרה של חניכ.ה פוגע.ת. יש להחליט על דמות קבועה שתהיה בקשר עם ההורים, שתהיה בעלת ניסיון בהתמודדות וטיפול במקרים. תפקידה גם לשמור על שדרת ההדרכה, ולהיות פנויה מלחצי ההורים.

לתנועה יש תפקיד גם כלפי ההורים: תגובת ההורים יכולה לנוע על הרצף שבין חוסר האונים אל מול הפגיעה לבין הימנעות ודחייה של הפגיעה והתערבות של גורם חיצוני. יש לנו תפקיד חשוב של תיווך נכון, וגיוס ההורים לשתף פעולה ביחס החינוכי למקרה. אנחנו תמיד נחשוף את ההורים לכתובות רלוונטיות שיכולות להוות גורם מטפל ומסייע. בנוסף, במידה ומקרה הפגיעה חשוף למעגל רחב של חניכים וחניכות, יש לשקול את תיווך המקרה ואופן הטיפול בו להורים נוספים של כלל החניכים.

דרכי התמודדות עם מעגלי הפגיעה

קווים מנחים לשיחה עם הורי הנפג.עת:

- יידוע – שיחה ראשונית: לספר על מקרה שקרה בהתאם למה שסוכם עם הנפגע.ת. מומלץ לאפשר לנפגע.ת לספר כשאנו איתם, ולהשלים פרטים להורים לאחר השיחה.
- במידה והמקרה מחייב דיווח לרווחה או למשטרה יש לעדכן על כך.
- יש להבטיח הגנה על הנפגע.ת (לא בהכרח אומר שתהיה הרחקה של הפוגע.ת).
- עדכון בכך שהנושא בטיפול ותיערך שיחת המשך לגבי תכנית הפעולה.
- אין להבטיח שיינקטו סנקציות כלפי הפוגע.ת.
- במידת הצורך – הפניית ההורים לעו"ס המועצה\ למרכז סיוע או גורמים רלוונטים אחרים להתייעצות, תמיכה רגשות, קבוצות תמיכה להורים וכ'ו.
- ההורים ואנחנו שותפים ולכן עלינו לפעול בשקיפות ולשתפם בתהליך החינוכי.

קווים מנחים לשיחה עם הורי הפוג.עת:

- יידוע – שיחה ראשונית: לספר על מקרה שקרה בהתאם למה שסוכם עם הנפגע.ת. מומלץ לאפשר לפוגע.ת לספר כשאנו איתם, ולהשלים פרטים להורים לאחר השיחה.
- במידה והמקרה מחייב דיווח לרווחה או למשטרה יש לעדכן על כך.
- יש להבטיח ליווי צמוד של הפוגע.ת לצורך הגנה (אין זה אומר שלא ינקטו סנקציות).
- עדכון בכך שהנושא בטיפול ותיערך שיחת המשך לגבי תכנית הפעולה.
- במידת הצורך – הפניית ההורים לעו"ס המועצה\ למרכז סיוע או גורמים רלוונטים אחרים להתייעצות, תמיכה רגשות, קבוצות תמיכה להורים וכ'ו.
- ההורים ואנחנו שותפים ולכן עלינו לפעול בשקיפות ולשתפם בתהליך החינוכי.

קבוצת השווים – התערבות קבוצתית היא תמיד מורכבת יותר, במיוחד כשהפוגע.ת והנפגע.ת באותה מסגרת ולפעמים אף באותה הקבוצה. לפני קיום ההתערבות חשוב לנתח את המקרה, ולהגיע לשיחה הקבוצתית כשהמקרה והמהלך החינוכי ברור לך. חובה להתייעץ עם רכז.תאיזור\רכז.ת מרחב בטוח. חשוב שההתערבות תהיה יחסית בסמיכות לאירוע עצמו, אך אפשרו מרחב לעיבוד והתייעצות לפני כן. קיום התהליך עם החניכים והחניכות יתקיים כמובן תוך התחשבות ב: רצון הנפגע.ת, שמירה על פרטיות המקרה, גיל, שלבי התהליך, וכל שיקול אחר שיעלה מתוך כל מקרה לגופו. כנ"ל לגבי ההחלטה מי המשתתפים בתהליך.

דרכי התמודדות עם מעגלי הפגיעה

שלב ראשון – "שיחת עצירה": תתקיים שיחה כללית, בה ניידע באופן מאד כללי אך ברור על כך שהיה מקרה של חציית גבול, נבהיר שאין מקום למקרים כאלו בתנועה, ונצהיר על הצעד הבא בכללי (למשל, היא תורחק מהפעילות לאיקס זמן). נזמין את החניכים והחניכות שירצו בכך לשיחות אישיות בנוגע למקרה הספציפי או ביחס לתחושות שעולות בעקבותיו, נבהיר מהם הגבולות (לא להמשיך לעסוק בזה, לא לרכל, לכבד את הפרטיות וכן הלאה). שיחה זו אינה על פרטי המקרה, אלא שיחת יידוע ויישור קו, ומיצוב הצוות ככתובת וכמי שמטפלים במקרה. לא נאפשר שיח רכילותי, פוגעני או נבירה בפרטי המקרה. נעשה כל מאמץ להחזיר את הביטחון לחניכות והחניכים בתנועה.

שלב שני – שיחות אישיות: נקיים שיחות אישיות עם מי שנחשפו למקרה. מטרת השיחות הן לתת כלים לתמיכה ולשים גבולות, לעבד רגשית את המשמעויות של המקרה, להוות אוזן קשבת ולראות אם עולים מקרי פגיעה נוספים, לתת ודאות ותחושת ביטחון וכתובת. כדאי ליזום שיחות עם החניכים שיותר "קרובים" לאירוע ומושפעים ממנו באופן בולט.

שלב שלישי – תהליך חינוכי: במרחק זמן סביר מהאירוע, מומלץ להעביר פעולות בנושא גבולות, בירור מושגים, סולידריות והתערבות, מיניות מטיבה, סמים ואלכוהול (או כל נושא שרלוונטי לאירוע). המקרה עצמו ופרטיו לא ידוברו בתהליך. במידה והוא יעלה, תהיה הרחקה, לשיח עקרוני וכללי על הנושא. גם כאן, יש להתייעץ עם ממוני מרחב בטוח תנועתיים בנושא או עם העמותות המופיעות באוגדן.

מדריכים ומדריכות – מרגע שעלה מקרה פגיעה, יש להבהיר למדריכ.ה הישיר.ה את תפקיד התנועה בטיפול במקרה – לא משטרה ולא בית משפט. להנחות לברר את המקרה, אך לא לחקור – הבירור מטרתו הבנת מה שקרה ותחושת החניכ.ה. זוהי הדדמנות של הנפגע.ת או הפוגע.ת לספר את הדברים כפי שהיא/הוא מבינים אותם. צריך לקחת בחשבון שבירור הוא תהליך של יותר משיחה אחת עם מי שמעורב.ת בפגיעה. יש להנחות את המדריכ.ה לקבל הנחיות, להתייעץ, לא לקבל החלטות לבד. לתנועה יש אחריות גם על ההשלכות של החשיפה של מקרה הפגיעה עבור המדריכ.ה. לכן, יש לתת מענה ותמיכה רגשית לכל המעגלים הרלוונטים.

גורמים חינוכיים ומטפלים מקומיים (בי"ס, רווחה, משטרה, גורמים קהילתיים) – חניכי וחניכות התנועות לוקחים חלק במארג בית הספר, היישוב, הכפר. על כן, חשוב שדמויות נוספות שקשורות בחייהם יהיו שותפות לאחריות על המקרה, במידת הצורך. ההתקשרות עם גורמים נוספים לגבי המקרה צריכה להיעשות באופן מסודר ודיסקרטי, עפ"י לוחות זמנים בהירים שייקבעו מראש. בכל מקרה, יש לשקול איזה גורמים לערב, בהתאם לחוק ובתיאום עם ההורים, למעט הרווחה והמשטרה.

20 עקרונות מנחים לשיחה עם חניכ.ה

1) גלו עירנות למסרים שהנער.ה מעביר.ה. אם נדמה שהנער.ה רוצה לשוחח, צרו אווירה שקטה, ללא הפרעות, והקשיבו לה/לו במקום פרטי וביחידות.

2) חשוב לשוחח עם הנער.ה בסמיכות למועד שבו היא/הוא סיפר.ה או רמז.ה על דבר הפגיעה בה/בו.

3) בזמן השיחה השתדלו להישאר שקטים ואוהדים. הדבר משדר שליטה במצב המבטאת "נורמליות": גילויים של בהלה עלולים לחסום את הנער.ה מלספר. שדרו: את.ה לא היחיד.ה שמקרה כזה קורה לה/לו; כבר היו דברים מעולם.

4) במקרה של פגיעה מינית – קבלו את דבר הנער.ה כאמת וציינו זאת בפניה.ו. החזירו לה שליטה על הסיטואציה. פגיעה מינית כרוכה באובדן שליטה מוחלט והרסני. בסיוע ננסה להשיב את תחושת השליטה ככל שניתן, על ידי פריסת אפשרויות הפעולה והשארת ההחלטה בידי הפונה.

5) תנו כבוד לנער.ה על הדברים שהביא.ה בלי לחנכה.ו או לשפטה.ו. תחושת אשמה היא חוויה מרכזית והיא המניע העיקרי לשמירה על הדבר בסוד. יש להימנע מלהעצים אותה (להימנע ממשפטים כמו "היית צריכ.ה לסרב, "למה לא באת אלי קודם" וכ'ו).

6) התייחסו ברצינות לכל אמירה או רמז. כאשר הנער.ה אומר.ת אמירה לא ברורה, יש לנסות לברר מה הייתה הכוונה. ניתן לומר "תספר.י לי עוד על מה שאמרת עכשיו; "אני רוצה לוודא שהבנתי כמו שצריך, את.ה יכול.ה לחזור על החלק האחרון?".

7) גם אם הנער.ה חוזר.ת בה.ו, ההתייחסות למה שנאמר חייבת להיות רצינית.
חשיפת הסוד היא דבר קשה ומעורר רגשות אמביוולנטיים. ישנו רצון לספר לצד פחד ובושה. גם אם הנער.ה מתחרט.ת על הנאמר, אך אין למהר ולקבל את הכחשותיה.ו. ניתן לשקף את האמביוולנטיות: "מצד אחד אני רואה שאת.ה רוצה לספר, אבל כשאת.ה מספר.ת את.ה נבהל.ת ונסוג.ה", ולאחר מכן להרגיע: "אני רוצה לשמוע את מה שיש לך להגיד", "אני לא אכעס עליך", "אני רוצה לעזור לך".

20 עקרונות מנחים לשיחה עם חניכ.ה

8) הקפידו על מתן תמיכה לכל מה שנער.ה מספר.ת. התמיכה תתבטא בעידוד, באמירה שהיא/הוא אמיצ.ה על עצם הפניה ובחיזוק על הבחירה לספר למרות הקושי הרב הכרוך בכך. דוגמאות: "אני מעריכ.ה את אומץ הלב שלך לבוא ולספר.", "הדברים שסיפרת לי מראים על כך שאת.ה נבונ.ה ואמיצ.ה".

9) דברו עם הנער.ה בשפה שלה.ו. הימנעו מלתקן מילים, להעיר על שימוש במילים גסות, להוסיף מילים קשות שלא נאמרו על ידה.ו.

10) במידה וזה מתאים למקרה הספציפי – הדגישו לנער.ה שהיא/הוא איננה.ו אחראי.ת למצב ואיננה.ו אשמ.ה בו – רלוונטי למקרה של פגיעות מיניות\חרדות\מחשבות אובדניות וכ'ו.

11) אל תחקרו את הנער.ה אודות פרטי המקרה. יש להימנע משאלות מכוונות, מהשלמת משפטים ומשאלות סגורות. יש להימנע משאלות "למה" ולנסות להחליפן ב"איך" ו"מתי". כדי לברר את מהות האירוע שאלו שאלות פתוחות כגון אלה: ספר.י לי עוד על כך. את.ה יכול.ה להרחיב למה את.ה מתכוונ.ת? תוכלי לחזור על דבריך האחרונים? האם חלקת את הדברים עם מישהו נוסף?

12) בדיקת מצב חיונית: במקרה של פגיעה מינית – האם הפגיעה עדיין נמשכת? האם הפוגע נמצא בסביבה המיידית? האם יש צורך בסיוע רפואי (בדיקת הריון, מניעת מחלות מין, טיפול בפציעות)? יש לבדוק מצב גם במקרים של מחשבות אובדניות, התקפי חרדה, דיכאון, סמים ואלכוהול וכ'ו.

13) הציגו לנער.ה את החובה החלה עליכם לדווח ואת הצורך לשתף אנשי מקצוע אחרים שיסייעו.

14) בכל מקרה אל תתחייבו או תבטיחו לשמור את הדברים בסוד, גם אם הנער.ה מבקש.ת זאת. ניתן לומר שלא תשתפו מבלי ליידע אותה.ו. וניתן גם לומר להם מי הם הגורמים אותם תשתפו.

15) ודאו שהנער.ה מבינ.ה מהם הצעדים הבאים שינקטו כדי להתמודד עם המצב.

16) תנו לה מידע שיכול לסייע בהתאם לצורך שעלה בשיחה (למשל: מידע על החוק, על אפשרויות טיפול, על מענה רפואי). אם אין מידע – אל תנחשו או תמציאו. פנו יחד למקור מידע מהימן (למשל להתקשר למרכז הסיוע, לעמותת ער"ן או לרכזת מרחב בטוח תנועתית).

20 עקרונות מנחים לשיחה עם חניכ.ה

17) נסו ככל הניתן להשאיר שליטה בידי הנער.ה, על ידי מתן אפשרויות בחירה במקומות בהם ניתן. למשל: "את.ה רוצה שאני אספר לאמא או שנספר לה ביחד?".

18) העבירו לנער.ה מסר של תקווה שאפשר לעזור גם אם הדבר לא יהיה קל. הימנעו מלהבטיח ש"יהיה בסדר". לרוב הקושי ממשיך גם אחרי חשיפת הסיפור. ניתן להבטיח שתעשו הכל כדי לעזור לה/לו, ולהבטיח שתשתפו אותה.ו בצעדים הבאים שינקטו.

19) אל תישארו לבד עם הדברים. רתמו לעזרתכם את אנשי המקצוע הנגישים לכם – עו"ס במועצה, רכזי איזור, מלווי קומונה, ממונת מרחב בטוח תנועתית וכן הלאה. היעזרו בהם במהלך כל החשיפה וההתערבות.

20) כדי להמשיך להשתקם ולהחלים החניכ.ה זקוק.ה לדמויות מכילות, מגנות ומבכדות ולסביבה ברורה ומגובה בגבולות ובכללים.

ובאשר לכסן, אל תישארו עם זה לבד. לנהל שיחה כזו עלולה להיות משימה לא פשוטה ומציפה. פנו לממונה עליכסן לעזרה, התייעצות ושיתוף. אנחנו פה בשבילכסן.

סימנים לאיתור מצוקה

ככלל נערות ונערים רבים מסתירים את תחושותיהם, אך חלקם.ן משדרים סימני מצוקה שניתן לזהות: הנקודה המרכזית ביותר היא שיש לגלות ערנות כלפי כל שינוי חריג בהתנהגות. כיצד השינוי יכול לבוא לידי ביטוי?

- ירידה חדה (או עליה חדה ולא מוסברת) בציונים.
- התכנסות: ירידה בתפקוד הכללי, הסתגרות, היעדרויות, עייפות חמורה והפרעות בשינה, ירידה ברמת התקשורת, "התנתקויות", הפרעות אכילה, לבישת בגדים גדולים ומכסים.
- החצנה: כעס מופגן, התנהגות מרדנית תוך ניסיונות למשוך תשומת לב, התנהגות מינית מוחצנת מאד או לא מותאמת גיל, שינוי בהתנהגות מול דמויות סמכות, שימוש בסמים ואלכוהול.
- איומים באובדנות או גילויי מצוקה קשים.
- הזנחה של הגוף ו/או המראה.
- חשש מאדם מסוים או הימנעות מהגעה למקום מסוים.
- בעיות בריאותיות חוזרות ונשנות (במיוחד כאבי בטן וראש, דלקות בגרון ובמערכת השתן), הריון לא רצוי.
- שמועות בבית הספר – על תיוג נערות ונערים, על מקרים שקורים.

חשוב לזכור –

בכל מקרה של חשש או ידיעה על נער.ה שנפגעו יש לפנות לממונת מרחב בטוח תנועתית. אם יש ספק – אין ספק. אין צורך להתלבט לבד, אנחנו כאן בשבילכם.

סימנים לאיתור מצוקה
כלי להתבוננות על חניכ.ה

למדריכ.ה: הכלי שלפניכם נועד לאפיין התנהגויות בכמה מישורים. אין התנהגות "טובה" או "נכונה" עיקר המטרה היא לזהות שינויים, כדי שנדע היכן לתת תמיכה וסיוע.

חברתי	יוצ.ת קשר	היצנות לקשר וקרבה	אמביוולנט.ית - רצון לצד חשש	נמנע.ת מקשר או קרבה
דימוי עצמי	יציב, חיובי	שבריר, משתנה וסטיג	נמוך, תחושת חוסר ערך	מופרט ולא תואם - "אני יכול.ה הכל"
ריגשי	מופנמ.ת, שפת גוף סגורה, הימנעות מקשר-עין	ניתוק - כמו רובוט, אין ביטוי רגשי	מוחצנ.ת- ביטוי רגשי עוצמתי	משתנה - נע.ה בין מצבי רוח
הופעה חיצונית	מטופח, מושקע	מוקנה, מרושל, היעדר טיפוח	מראה מוחצן	לא תואם מצב/עונה - עיסוק רק בניקיון, חיטוי
קשר עם האחראים עליי	משתפ.ת בפתיחות	אמביוולנט.ית - התנהגות משתנה ולא יציבה	נמנע.ת מקשר	דוחה ואף מגלה כעס

שליף למדריכ.ה

מדריכ.ה יקר.ה – שיחת פתיחה עם החניכים והחניכות בכל מפגש היא נקודה משמעותית וחשובה ביכולת שלנו לייצר מרחב בטוח. לשם כך, ריכזנו עבורך את הנקודות החשובות בנושא מרחב בטוח, אותם תדגישי לחניכים ולחניכות בשיחת הפתיחה הקבוצתית בפעילות\מפעל וכל מפגש שהוא:

תחילה, יש לוודא שכל החניכים והחניכות נמצאים – במידה ולא, העביר.י הלאה לאחראי. מעבר להיבט הטכני, זה נותן להם תחושה שאכפת לנו שהם פה, כל אחד ואחת.

- תתחיל.י ב: איזה כיף שאתם פה! לפני שמתחילים ומתחילות, חשוב לנו לחדד כמה דברים על מנת שנוכל לשמור על המרחב הבטוח של כולם וכולן לאורך המפגש:
- תחילה, נעבור על הלו"ז כדי שתהיה לכם וודאות איך פחות או יותר המפגש עומד להיראות (אין צורך לעבור על כל משבצת, שימו דגש על איך שבנוי היום, ההפסקות, סוף היום וכ'ו, בהתאם לכל מפגש).
- זה בסדר שייקח לכם רגע להתרגל למרחב, לישיבה, למקום. אני יודע.ת את זה, ומכבד.ת את זה, בדיוק כמו שאני מצפה ממכם לכבד אותי ואת העמידה שלי מול הקבוצה כולה.
- שירותי הבנות הקרובים ביותר לכיתה שלנו נמצאים ב_____, שירותי הבנים נמצאים ב_____. אם אתם לא מוצאים אותם, תגידו לי ואראה לכם בדיוק.
- במידה והמפגש כולל לינה – אם אתם מתקשים במציאת מקום לינה, אל תהססו לפנות אליי ואעזור לכם.
- במידה והמפגש כולל אוכל – אם למישהו מכם יש איזה שהיא אלרגיה או רגישות למזון, אנא תיידעו אותי כדי שאוכל להיות ברגישות עבורכם.

שליף למדריכ.ה

הקבוצה זה המרחב שלנו ליצור, לדבר ולשתף. חשוב לי שכולנו נהיה נוכחים ונוכחות, לא רק פיזית. תהיו פעילים, תשתתפו בשיחה, תביעו את הדעות ואת המחשבות שלכם. כל מה שיש לכם להגיד הוא חשוב ומעניין ונשמח לשמוע.

על מנת לייצר מרחב בטוח, גם עבורכם וגם עבורי, חשוב לי שנשים לב לחברי הקבוצה במהלך המפגש, ולעמידה של כלל הקבוצה בגבולות ובנורמות. הגבולות קיימים על מנת שנצליח לייצר מרחב בטוח לכל אחד ואחת מאיתנו, אנא כבדו אותם.
אני מזכיר.ה:

- כולם נמצאים בכל המפגש, ומגיעים ומגיעות בזמן על מנת לכבד את הזמנים של כולנו.
- טלפונים מחוץ לפעילות.
- לא יוצאים מתחומי המפגש (גבולות הגזרה המתאימים למפגש הספציפי), שומרים על המתחם ומחזירים אותו כפי שקיבלנו. זו אחריות של כולנו – ניקיון, שמירה על ציוד.
- מפגש תנועתי לכל דבר – אפס סובלנות לאלימות, אלכוהול או עישון (במידת הצורך ובהתאמה לגיל).

תרגישו בנוח לפנות אליי במהלך המפגש לכל בעיה, שאלה או התייעצות שאתם רוצים ורוצות. אם אתם מרגישים או מרגישות שהפרו את המרחב הבטוח שלכם לאורך המפגש, אנא תיידעו אותי על מנת שאוכל לעזור לכם להרגיש בנוח ובטוח.
אני פה בשבילכם והאוזן הקשבת שלכם.

שיהיה לנו בכיף
ובאווירה טובה ונעימה.
בהצלחה!

עקרונות מנחים להתמודדות חינוכית עם חניכים וחניכות

הפעילות בתנועת הנוער, מייצרת עבור החניכים מרחב בטוח להתנסות, התמודדות עם אתגרים, מאפשרת התמקמות חברתית, מקום להביע את עצמם ולגדול. אופי הפעילות הוא מגוון ומשתנה, והיא מתרחשת בסביבה קבוצתית וחברתית. בכל פעילות תנועתית, עלינו לשמור על גבולות ונורמות התנהגות אשר מאפשרות למרחב שכזה להתקיים בעבור כל אחד ואחת מהחניכים שלוקחים חלק באותה הפעילות. כדי להצליח לעצב מציאות שכזו בסניפים, מפעלים וכלל הפעילויות שלנו, אנו מאמינים שיש צורך להתייחס להתמודדות עם התנהגות חניכים קודם כל כהתמודדות חינוכית ולא כהתמודדות משמעתית.

התמודדות חינוכית

משימה מרכזית: חיזוק ופיתוח החניכ.ה כפרט וחיזוק ופיתוח הקבוצה כמעגל חברתי משמעותי. אתגרים כפלטפורמה המזמנת פיתוח מיומנויות/מתן התנסות/שיקוף.

התמודדות משמעתית

משימה מרכזית: שמירה על סדר ושגרה. אתגרים כ"שריפות" שצריך לכבות.

סיווג ההתנהגות בהתאם למידת האחריות של החניכ.ה

ראוי לציון

נורמטיבי

בעיית התנהגות

בעיית משמעת

עקרונות מנחים להתמודדות חינוכית עם חניכים וחניכות

	מקרים לדוגמה	מדרג טיפול
ראוי לציון התנהגות המאפשרת את קיומה התקין של הפעילות, ומכבדת את כלל המשתתפים בה.	• השתתפות פעילה בפעולה • השתדלות ניכרת • שיפור בהתנהגות • שמירה על חוזר שנעשה עם המדריך	מדריכ.ה
נורמטיבי נורמות התנהגות שלא מאפשרות את קיומה התקין של הפעילות – אך לא פוגעות במרחב הבטוח עבור הקבוצה.	• הפרעה בעת פעילות • איחור לפעילות • חוסר רצון להשתתף • הגעה ללא חולצת תנועה • הצקות לחברים בקבוצה • אי–הגעה למסדר	מדריכ.ה במקרה של חזרתיות – רכז.ת שכבה
בעיית התנהגות התנהגות שחורגת מהנורמה מתוך חוסר מותאמות של החניך לפעילות/חוסר התאמה של הפעילות לחניך: בעיות קשב וריכוז, חוסר ביטחון, שיעמום.	• הפרעה חמורה לפעילות • הפרעות חוזרות ונשנות בעת הפעילות • הצקות חוזרות לחברים • איחורים חוזרים • התחצפות למדריך	מדריכ.ה במקרה של חזרתיות – רכז.ת שכבה ואח"כ רכז.ת הדרכה
בעיית משמעת התנהגות שחורגת מהנורמה מתוך בחירה לחרוג: אלימות, בעיית התנהגות שחוזרת, פגיעה בביטחון של משתתפ.ת.	• פגיעה ברכוש או בציוד • אלימות • השפלה של חבר.ה • ונדליזם • עישון, צריכת אלכוהול במסגרת הפעילות	מדריכ.ה, רכז.ת שכבה \ רכז.ת הדרכה אח"כ – רכז.ת וועדת נוער

התמודדות חינוכית – כיצד נמצא את המענה המתאים?

שלבים בתהליך	כלים שיכולים לעזור לי
עבודה עם מיפוי קבוצתי – חיזוק נקודות החוזק של החניכ.ה והתאמת התנסות/התייחסות מתאימה שתעצים את החניכ.ה.	**כלים מקצועיים:** מיפוי קבוצה. **חיזוקים אפשריים:** חיזוק חיובי במסדר, טלפון עם עדכון חיובי להורים, העברת 10 דקות בפעולה.
שיחת בירור עם החניכ.ה: מהי נקודת המבט של החניכ.ה? שיקוף ההתנהגות ע"י המדריכ.ה ובירור מה גרם להתנהגות זו. **יצירת חוזה משותף להמשך:** ציפיות מהחניכ.ה וציפיות מהמדריכ.ה. **בקרה והמשך עבודה:** חיזוק חיובי/מתן התנסות בהתאם למגמת שיפור, יידוע רמה ממונה על החוזה על שיפור ויצירת אפיק לעליית מדרגה משמעתית במידת הצורך.	**כלים מקצועיים:** מניפת רגשות, מניפת חניכה. **מענים יצירתיים:** אחריות לוודא שכולם מגיעים לפעולה בזמן, כרטיסיות הפסקה בשעת קושי, סימן אישי מוסכם לאיתות ותקשורת עם המדריכ.ה בזמן הפעילות. **חיזוקים אפשריים:** שזירת משחק שהוא אוהב בפעולה, מתן חולצת תנועה עם הקדשה, לוח מצטיינ.ת שבועי קבוצתי.
שיחת בירור עם החניכ.ה: שיקוף התנהגות ביחס להפרת חוזה ונורמות בפעילות ומתן הזדמנות לחניך לקבוע מה לדעתו צריכה להיות התגובה. **קביעת חוזה מחודש:** הגדרה ברורה להתנהגות הנדרשת להישארות, בהירות מבחינת מה עליית המדרגה הצפויה במידה ולא יחול שינוי, שיתוף ההורים בתהליך ובחוזה המשותף. **שיחת מעקב לאחר חוזה:** במידה ועמד.ה בחוזה – חיזוק. במידה ולא עמד.ה – עליה במדרג.	**כלים מקצועיים:** קלפי צרכים, אסטרטגיות לחשיבה ופיתרון אתגרים. **מענים יצירתיים:** הגעה לפני הזמן לפעולה הבאה, כתיבת ציטוטים של החניכ.ה ועבודה משותפת על צמצום המילים הגסות, קביעה ללפני/אחרי הפעולה לזמן משחק מוציא אנרגיה לחניכים שצריכים. **חיזוקים אפשריים:** עזרה בחלוקה לאוהלים לקראת טיול, עזרה לחניכ.ה אחר.ת שמתקשה להתרכז.
שיחת בירור עם החניכ.ה: בירור בנוכחות המדריכ.ה + גורם ממונה נוסף בהתאם לחומרה. במידה ויש צד נפגע – החלטה משותפת של שני הצדדים לגבי המענה המתאים (במידה וזה תואם למקרה). **שיקוף ושיחת משמעת עם גורם ממונה:** הגדרה כלפי החניכ.ה – מה הדברים שאנחנו מצפים ממנו.ה שישתנו. הצבת שלושה תנאים של החניכ.ה כלפי עצמו.ה. **שיחת מעקב:** במידה ועמד.ה בחוזה – חיזוק. במידה ולא – עירוב הורים בשיחת משמעת וחשיבה משותפת על המשך תהליך.	**מענים יצירתיים:** זימון הורים לשיחה אישית בנוכחות הרכז.ת והמדריכ.ה, כתיבת חוזה וחתימה משותפת עליו, ניקיון הסניף, איסוף בדלים. במסגרת מפעל תנועתי החלטות לגבי טיפול במעבר על קו אדום כפופה להחלטת מנהל המפעל.

מושגים והגדרות מעולם החינוך המיני

כתנועה, אנו מאמינים ומאמינות שהמרחב הבטוח של החניכים והחניכות קשור באופן ישיר לנטייה, הגדרה והמשיכה המינית שלהם. לכן, בחוברת זו אנו מרחיבים בנוגע למושגים והגדרות מעולם החינוך המיני, בתקווה שנצליח להנחיל אותם כחלק מהשפה החינוכית שלנו.

לכלל ההגדרות נלקחו מתוך האתרים של מרכזי הסיוע, שפ"י, המרכז הישראלי לטיפול בטראומה, המרכז למיניות אלטרנטיבית, דלת פתוחה כל-זכות.

חינוך מיני כולל (CSE)- מטרות החינוך המיני על פי הגדרה זו הן: לפתח הבנה לגבי הבריאות המינית והרווחה הכללית של האדם; ליצור יחסים בין אישיים ומיניים המבוססים על כבוד; להבין כיצד ההחלטות של האדם משפיעות על החיים והבריאות שלו/ה ושל אחרים ואחרות; להבין ולהבטיח את הגנת זכויות האדם כעת ובעתיד. חינוך זה מבוסס שוויון מגדרי ורגיש תרבות וגיל.

מין - מושג המתייחס להבדלים ביולוגיים ואנטומיים בין זכרים לנקבות (המין הגניטלי, הגונאדי והכרומוזומלי).

מגדר - מושג המתייחס למשמעות החברתית והתרבותית של ההבדלים הביולוגיים בין המינים. כך למשל המושגים: גבר ואישה, או גברי ונשי, הינם מושגים חברתיים ולא ביולוגיים.

זהות מגדרית- האם אדם מרגיש עצמו כגבר או כאישה. התחושה הפנימית האותנטית של אדם באשר היותו/ה גבר או אישה ללא קשר למינם הביולוגי.

תפקיד מגדרי - המין שאת תפקידו ממלא אדם בחברה. התנהגויות, רגשות, ניראות ועמדות אשר אני מחזיק.ה בהן מתוקף היותו גבר או אישה מבחינה חברתית.

מושגים והגדרות מעולם החינוך המיני

משיכה מינית – רצון לקירבה אינטימית עם אחרות או אחרים. הטרוסקסואליות היא משיכה למין/מגדר השני. הומוסקסואליות היא משיכה לאותו המין/מגדר. ביסקסואליות היא משיכה לשני המינים/מגדרים. פאנסקסואליות היא נטייה מינית וזהות המאופיינת במשיכה אהבה או תשוקה כלפי כלל האנשים ללא קשר לזהות המגדרית או למין הביולוגי.

זהות מגדרית (תחושת זהות עצמית ביחס לחברה)	גבר/אישה/א-בינארי.ת ועוד
ביטוי מגדרי (לשון פנייה, ניראות, תיפקודים חברתיים)	גברי.ת, נשי.ת, אנדרוגני.ת ועוד
משיכה מינית ורומנטית (רצון לקרבה אינטימית עם אחרים .ות)	הטרוסקסואליות, הומוסקסואליות, ביסקסואליות, א-מיניות/רומנטיות ועוד
מין (ביולוגיה, אברי מין ורבייה, הורמונים, כרומוזומים)	זכר, נקבה, אינטרסקס

סיסג'נדר – מי שזהותה/ו המגדרית תואמת את המגדר שניתן לו בלידתו על ידי החברה (על פי מינו/ה הביולוגי).

נקבה	אישה	היא/את
זכר	גבר	הוא/אתה

מושגים והגדרות מעולם החינוך המיני

דיספוריה מגדרית – מצוקה הנבועת מחוסר הלימה בין הזהות המגדרית שאיתה אדם מזדהה לבין הזהות המגדרית ששויכה לו בלידתו, או זו שהסביבה משייכת לו.

קוויר – מונח המתאר זהות מינית ומשמש כמטרייה לזהויות לכל מי שאינו/ה הטרוסקואל.ית.

טרנסג'נדר.ית (טרנסקסואל.ית) – אדם/אישה שהזהות המגדרית שלו/ה איננה תואמת את המגדר המצופה ממנו/ה לאור איברי המין שלו/ה. השונה בטרנסג'נדריות מזהויות, נטיות ופרקטיקות אחרות על הספקטרום הטרנס, הוא שאנשים ונשים אלו חווים את גופם/ן כשונה מהותית מהמגדר המוכתב להם/ן, ולרוב מעוניינים לשנות אותו כך שיתאים לזהותם/ן. בין הפרקטיקות אותן יכולים/ות טרנסג'נדרים/יות לבחור ישנם טיפולים הורמונליים, הסרה/הוספת שיער, השתלות וניתוחים פלסטיים, וכן ניתוחים להתאמת איברי המין. אין הכרח שאדם או אישה טרנסג'נדר/ית יעברו את כל התהליכים הללו או אף אחד מהם.

נקבה	אישה		מעורבת/אחר
זכר	א-בינארי.ת		הוא/אתה
אינטרסקס	גבר		היא/את

ספקטרום א-מיניות – זהות או נטיה מינית המוגדרת כחוסר עניין, רצון, או דחף לקיים יחסי מין. הדבר יכול להתבטא בדחף מיני נמוך, או בחוסן רצון לקיים אקט מיני הכולל חדירה, אך עם רצון לקיים אקטים מיניים אחרים או קשר פיזי אינטימי אחר. הספקטרום הא-מיני יכול גם לכול זהויות כמו דמי-סקסואליות, כלומר אנשים שאצלם המשיכה נוצרת רק לאחר היכרות והיקשרות רגשית. הזהות על הספקטרום הא-מיני היא הגדרה סובייקטיבית של כל אדם את עצמו.

ארגונים ועמותות המתעסקות בתחום

1) ער"ן – עמותה העוסקת במתן עזרה ראשונה נפשית מצילה חיים המזמינה את הצעירים מכל הגילאים לפנות אליהם ולשוחח עם מתנדבים על כל נושא שמעסיק אותם. השיחות אנונימיות לחלוטין ומתקיימות בחיוג חינם למספר 1201 או בשירותי האינטרנט, ניתן למצוא באתר שלהם צ'אט אונליין, וואטסאפ, פורום, מייל, SMS.

2) ייעוץ טלפוני אנונימי בקו החם של עמותת "אל-סם": 1-700-50-50-55.

3) הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול – הקו החם: 1-700-500-508.

4) מידע אמין על מין – המרכז הישראלי לחינוך מיני. נותנים מענה חינוכי לצוותים חינוכיים פורמליים ובלתי פורמליים, הורים לילדי יסודי והורים למתבגרים בחטה"ב-תיכון, תלמידות ותלמידים מכיתה ו' ועד יב' וצוותים טיפוליים ורב-מערכתיים.

5) דלת פתוחה – נותנים מענה חינוכי לצוותים חינוכיים ומפעילים מרכזי ייעוץ טלפוניים ואונליין בכל רחבי הארץ – ניתן למצוא טלפונים וצ'אט באתר האינטרנט.

6) בית לין – מרכזי ההגנה לדיבוב, חקירה והעדה של ילדים, ילדות, מתבגרות ומתבגרות נפגעי עבירה (באינטרנט ניתן למצוא את כל הרשימה לפי איזורים בארץ).

7) מוקד 105 –המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת. מוקד שפועל 24/7 והינו כתובת לדיווח טלפוני שייר על פגיעות בקטינים במרחב המקוון (עד גיל 18). ניתן לפנות במקרים של דיווח על פגיעות פליליות ברשת, פגיעות מיניות ברשת, עבירות רשת נגד ילדים ונוער, בריונות ברשת נגד ילדים ונוער, עזרה בהסרת תכנים פוגעניים והתייעצות ומידע על גלישה בטוחה של קטינים.

8) מרכזי טיפול לילדים ונערות נפגעי ונפגעות פגיעות מיניות דרך המחלקה לשירותים חברתיים במקום מגורי הילד. הטיפול ללא עלות (במידה ואין קרוב למקום המגורים, ניתן לקבל מימון מהמחלקה לשירותים חברתיים). כנ"ל לגבי ילדים המפגינים התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת.

להלן המרכזים:

-זיו צפת | 04-6828087 | רחוב הנרייטה סולד 5 צפת

-'כרם' כרמיאל | 04-8736198/2 | רחוב משעול הסביונים 53 כרמיאל

-'כרם' נצרת | 04-8450457 054-8107217 | רחוב הגליל 34 נצרת

-'עלם' עפולה | 04-6785871 077-7652778 | רחוב יהושע חנקין 70 א' עפולה

-'פעימות' חיפה | 04-8200512 | רחוב הרצל 21 חיפה

-'רימונים' חדרה | 077-5060031 | רחוב רש"י 32 חדרה

-'רימונים' נתניה | 077-5060031 | רחוב דוד רזניק 3 נתניה

-'בליבנו' בני ברק | 073-2724040 שלוחה 9 | רחוב סמטת אז"ר 6 בני ברק

-'לחן' לוד | 08-8612525 | רחוב המלאכה 1 לוד

-'אל"י' ראשון לציון | 03-5098462 | רחוב ז'בוטינסקי 11 ראשון לציון

-'מאור' קריית מלאכי | 08-9302638 054-7300350 | רחוב הגליל 3 קרית מלאכי

-'ענבל' באר שבע | 08-6417301 שלוחה 2 | רחוב יעקב דורי 3 באר שבע

-'מיטל' ירושלים | 02-6333352 | יד חרוצים 4 ירושלים

9) מרכזי סיוע לנפגעי ונפגעות פגיעה מינית - קווי חירום והכוונה:

-קו טלפוני לנערות ונשים, בטלפון 1202 מכל טלפון בכל שעה

-קו טלפוני לנערים וגברים, בטלפון 1203

-נערות ונשים דתית 02-6730002

-נערים וגברים דתיים 02-5328000

-סיוע דרך וואטסאפ בטלפון 052-8361202

-סיוע און-ליין בצ'ט אנונימי בשעות הערב - באתר האינטרנט

עמדות ותפיסת עולם תנועתית

תנועת הנוער של האיחוד החקלאי מאמינה בכך שישנו צורך במסרים ברורים בנוגע להתנהגויות סיכוניות בקרב ילדים.ות, בני ובנות נוער, וצעירים.ות. על מנת לקדם מסר חינוכי להתמודדות עם התופעה, יש תחילה לקיים שיח תמידי בנושאים אלו, המאפשר להתעמת עם הבעיה, להתמודד איתה, ולייצר ערוץ פתוח בין המחנכ.ת לחניכ.ה.

עמדת התנועה בנושא שתיית אלכוהול בקרב בני ובנות נוער

ישנם סיבות שונות לשתיית אלכוהול בקרב בני ובנות נוער, הרבה מהן הסיבות הלא נכונות, כדוגמת – לחץ חברתי, רצון לרצות אחרים, בדיקת גבולות, צורך בהורדת חסמים, שיעמום וסף ריגוש גבוה. בנוסף, בני ובנות נוער לרוב ישתו באירועים חברתיים שעלול להיות בהם אקלים אלים, מטריד, לוחץ, המעודד איבוד שליטה.

בני ובנות נוער לא בהכרח ידעו לזהות סכנות, לא ידעו מתי לפנות למבוגר.ת או להזעיק עזרה, ולא ידעו לצפות את התנהגותם שלהם עצמם, ושל סביבתם לשתיית אלכוהול. מסיבות אלו, תנועת הנוער של האחוד החקלאי מתנגדת לשתיית אלכוהול בקרב בני ובנות נוער.

כחלק מהשיח החינוכי שברצוננו לייצר עם החניכים והחניכות, חשוב לנו לחשוף את בני ובנות הנוער לסכנות הכרוכות בשתיית אלכוהול, לעמת אותם עם המניעים בגללם הם שותים ושותות, ולשאול ביחד איתם האם זה נכון שהאלכוהול מהווה גורם מרכזי בבילויים המשותפים שלהם מחוץ לפעילות הסניפית. תפקידנו כמחנכים ומחנכות הוא להנכיח שיח על שתיית אלכוהול, לא להתעלם מהתופעה ולהצליח להוות עבור החניכים והחניכות גורם בטוח ואחראי להתייעצות ושאילת שאלות.

אנו מאמינים ומאמינות כי תנועת הנוער מעצם קיומה מהווה אלטרנטיבה לבילוי והנאה ללא שתיית אלכוהול.

עמדת התנועה בנושא שימוש בסמים

תנועת הנוער של האחוד החקלאי מתנגדת לצריכת סמים בקרב בני ובנות נוער. כגוף חינוכי, אנחנו לא קוראים תיגר על החוק, ותפקידנו איננו לאכוף את החוק. אנחנו שואפים לעסוק במהות ולא בגבולות, גם כשמדובר בצריכת סמים, בדיוק כמו שתיית אלכוהול. אנחנו איננו מתעסקים במכורים אצלם הבעיה דורשת טיפול, אלא מתמקדים בתהליך חינוכי אחראי ונכון עבור החניכים והחניכות שלנו, שמשתמשים בסמים מתוך סיבות מסוימות ובנסיבות ספציפיות.

אנחנו מעוניינים להתמקד בשיח ערכי על שימוש בסמים, ששם את הדגש על שימוש בחומרים מסוכנים ומשני תודעה על מנת לקבל תחושה טובה במציאות. אנחנו רואים את החשיבות בשיח פתוח עם המחנכים והמחנכות, ולכן אנו פועלים לשיחה פתוחה וחינוכית עם בני ובנות הנוער.

אנחנו רוצים לוודא שהסמים אינם יהיו מרכז המפגש החברתי של החניכים והחניכות שלנו, ושהם ידעו להגיד כי יש אלטרנטיבות טובות וראויות למפגשים חברתיים, ושצריכת סמים עלולה להיות מסוכנת ולפגוע בהתפתחות הפיזית והמנטלית שלהם.

אנו מאמינים שחניכים יכולים להנחיל משמעות בחיי היום-יום שלהם דרך ההשתתפות בתנועת הנוער, ורוצים להפנות את תשומת-ליבם להנאה ועשייה בתוך הסניפים והמסגרות התנועתיות.

עמדת התנועה בנושא אינטרנט ורשתות חברתיות

הרשתות החברתיות בפרט והתפתחות האינטרנט והעולם הטכנולוגי ככלל יצרו מרחב נוסף בו אנחנו מנהלים את חיינו. תקופת הילדות וההתבגרות שחווים החניכים והחניכות שלנו איננה דומה לאופן שבו הן נחוו לפני שנים בודדות, והסיבה המרכזית לכך היא התפתחות הטכנולוגיה. בני ובנות נוער מבלים שעות רבות מהיום ברשת, ולצד היתרונות הגדולים שבאינטרנט ובהתפתחות הטכנולוגית, אנו מכירים ויודעים שהמרחב המקוון מזמן גם התנהגויות סיכוניות ולא מותאמות.

תנועת הנוער מגנה כל התנהגות אלימה ופוגענית ברשת, הנעשית על מנת להשמיץ, להקטין, להביך, לתקוף או להשפיל כל חניך או חניכה. כמחנכים ומחנכות, אנו מעוניינים לקחת חלק פעיל ביום-יום של החניכים והחניכות, להכיר את הסביבה האינטרנטית שהם חיים בה, ולהוות עבורם מקום נוח להתייעצות ולשיחה.

אנו מעוניינים להוות אלטרנטיבה אוף-ליין למרחב בו ניתן להיות מי שאת.ה, לקיים מערכות יחסים, להביא את עצמך לידי ביטוי ולהרגיש אהוב.ה.

האחוד החקלאי

תנועת הנוער